

โตต้าที่ราบลุ่มภาคกลางของไทยและโตต้าบ้านแม่ประจันต์ จ. เพชรบุรี

ครั้งเมื่ออาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อ ปี พ.ศ. 2310 พม่าได้กวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา และหัวเมืองชั้นในไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับพลเมืองที่หนีจากการถูกกวาดต้อน ต่างหวาดผวาทพยพหนีไปอยู่เสียต่างประเทศ หรือตามป่าเขา จนทำให้เมืองต่างๆ แทบกลายเป็นเมืองร้าง (ถวิล เกษรราช , 2512: 155, 158 - 159) ด้วยปฐมเหตุดังกล่าว เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีสามารถกอบกู้เอกราชคืนจากพม่าได้ และตั้งกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี จึงมีความจำเป็นที่ต้องอพยพผู้คนจากถิ่นต่างๆ ที่ไทยเข้าไปมีอำนาจเข้าสู่ราชอาณาจักร เพื่อทดแทนพลเมืองที่ถูกกวาดต้อน และเสียชีวิตจากสงคราม อันเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและขาดแคลนแรงงานในการผลิต (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 3) พลเมืองที่ถูกกวาดต้อนจากถิ่นต่างๆ จึงถูกใช้เป็นกำลังในการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร เป็นกำลังสำหรับราชการศึกสงคราม และเป็นแรงงานในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบ้านเมืองและวัดวาอาราม ประกอบด้วยเหตุผลทางการเมืองและยุทธศาสตร์ ที่ไทยต้องการตัดกำลังไพร่พลของหัวเมืองลาว พม่า ญวน โดยเฉพาะบางเมือง เช่น เมืองพวน เมืองคำเกิด แคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งอยู่ใกล้ญวนและมักจะถูกครอบครองและถูกกวาดต้อน ผู้คนไปดินแดนญวนเสมอ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 198) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการอพยพผู้คนถิ่นต่างๆ และคนโตต้าจากแคว้นสิบสองจุไทย เข้าสู่ที่ราบลุ่มภาคกลางของไทย นับตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นมา โดยเฉพาะเมืองของคนโตต้าซึ่งถูกเรียกว่า "เมืองสามส่วยฟ้า" หรือ "เมืองสามฝ่ายฟ้า" เพราะเคยตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรหลวงพระบาง จีน ญวน สับเปลี่ยนไป (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 3) และเพื่อความปลอดภัยของชาวโตต้าเอง เนื่องจากอาศัยอยู่ในบริเวณชวกรอยต่อที่เกิดสงครามช่วงชิงอำนาจบ่อยครั้ง (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 28)

ประวัติศาสตร์การอพยพคนโตต้า เข้าสู่ดินแดนประเทศไทย

คนโตต้าอพยพเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยที่สำคัญจำนวน 7 ครั้ง ใน 4 รัชสมัย คือ

สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี

ระยะแรกที่สร้างกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี อาณาจักรหัวเมืองลาวขณะนั้น แบ่งออกเป็น 3 อาณาจักร ไม่ขึ้นแก่กัน คือ อาณาจักรหลวงพระบาง อาณาจักรเวียงจันทน์ และอาณาจักรจำปาศักดิ์ โดยแต่ละอาณาจักร มีหัวเมืองเล็ก เมืองน้อยอยู่ในราชอาณาจักร (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 22) เช่น บริเวณที่ราบสูงทรานนิงห์ (Tran Ninh) ได้แก่หัวเมืองพันหั่งห้าหั่งนก เมืองพวน (เชียงขวาง) ขึ้นแก่เจ้านคร

เวียงจันทน์ (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 6) ส่วนแคว้นสิบสองจุไท และหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นแก่เจ้านครหลวงพระบาง (ถวิล เกษรราช, 2512: 34 - 35) เป็นต้น

การอพยพไทดำครั้งที่ 1 กรุงธนบุรีมีอิทธิพลเหนืออาณาจักรเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ปีพ.ศ. 2322 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้สั่งให้กองทัพหลวงพระบางไปตีเมืองทันต์ (ญวนเรียกว่า เมืองซ็องหงี) และเมืองม่วย ซึ่งอยู่ติดแดนญวน (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 31) เนื่องจากพระยาเดโช (แทน) พระยาแสนท้องฟ้าผู้น้อง อพยพครอบครัวหนีไปแดนญวน (ถวิล เกษรราช, 2512: 173; สุลี, 2529: 39) ได้ครอบครัวไทดำมาเป็นจำนวนมาก โดยโปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนที่เพชรบุรี เนื่องจากภูมิประเทศมีป่าเขามาก ตลอดจน หุบเขา ห้วย ลำธาร และน้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งคล้ายคลึงกับบ้านเมืองเดิมของชาวไทดำ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 31)

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ไทยมีอำนาจเหนืออาณาจักรลาวทั้งหมด สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมีพระราชดำริให้เจ้านันทเสนบุตรพระเจ้าสิริบุญสารขึ้นครองราชอาณาจักรลาว ตั้งแต่ พ.ศ. 2325 (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 39 - 40) และเพื่อตัดปัญหาการชวงชิงอิทธิพลกับญวน จึงมีพระราชดำริให้อพยพผู้คนที่ย้ายอยู่บริเวณเขตแดนที่ติดกับญวนเข้ามาในเมืองหลวง เพื่อมิให้เป็นกำลังของญวนต่อไป

การอพยพไทดำครั้งที่ 2 ปีศักราช 1155 (พ.ศ. 2336) เมืองแฉง เมืองพวน แข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงแต่งกองทัพขึ้นไปตีเมืองแฉง เมืองพวน ได้คนไทดำและไทพวนส่งลงมากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้ส่งพวกไทดำไปอยู่เมืองเพชรบุรี ลาวพวนให้อยู่ที่กรุงเทพฯ (ถวิล เกษรราช, 2512: 179; สุลี, 2519: 40; สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 5) เหตุที่พระเจ้านันทเสนส่งคนไทดำ และไทพวนเข้ามาถวายเป็นที่กรุงเทพฯ เพื่อพยายามสร้างความดีความชอบ ขอครัวชาวลาวเวียงที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาเมื่อครั้งสมัยกรุงธนบุรีกลับเมืองเวียงจันทน์ แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ไม่โปรดประทานให้ เป็นเหตุให้พระเจ้านันทเสนคิดแบ่งแยกดินแดน แต่ไม่สำเร็จทำให้ถูกถอดออกจากเจ้าเมืองเวียงจันทน์ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 43)

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

เจ้าอนุวงศ์เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทน์ใน พ.ศ. 2347 และพยายามก่อกบฏเมืองเวียงจันทน์จากกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2369 (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529 :51) ซึ่งขณะนั้นบริเวณที่ราบสูงตรันนินท์ (Tran - Ninh) ขึ้นอยู่กับเมืองพวนและเมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหก ซึ่งมีหัวเมืองลาวอิสระเล็กๆ น้อยๆ หลายเมืองล้วนขึ้นอยู่กับเมืองเวียงจันทน์ทั้งสิ้น เจ้าอนุวงศ์จึงพยายามชักนำให้หัวเมืองเหล่านี้ไปภักดีต่อญวน แม้จะมีวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับไทย แต่มีการติดต่อกับญวนเสียเป็นส่วนใหญ่ (วอลเตอร์ เอฟ เวลลา, 2514: 179-180) ครั้นหลังจากไทยสามารถปราบเจ้าอนุวงศ์สำเร็จ หัวเมืองต่างๆ เหล่านี้จึงกลายเป็นปัญหาและชนวนสงครามระหว่างไทยและญวน (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 59-60) ฝ่ายไทยจึงคิดว่าถ้าได้มีการอพยพผู้คนออกไปจากดินแดนดังกล่าวขณะนั้นแล้ว จะทำให้ญวนเลิกสนใจภูมิภาคส่วนนั้นเสียได้ ฉะนั้นไทยจึง

ปฏิบัติ 2 แนวทางคือทำการกวาดต้อนผู้คน และการเกลี้ยกล่อมชักชวนให้มาอยู่ฝ่ายไทย อันกระทำหลายครั้งหลายครา และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี (วอลเตอร์ เอฟ เวลลา, 2514: 178) ก่อให้เกิดการอพยพคนไทยเข้ามาเป็นช่วงๆดังนี้

การอพยพไทยครั้งที่ 3 กรุงเทพฯได้รับโบบอกจากนครหลวงพระบางว่าหัวเมืองสิบสองจุไทยแข็งข้อ กระด้างกระเดื่องต่อเมืองหลวงพระบาง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยาธรรมาเป็นแม่ทัพยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองแกลง เมื่อ ปีศักราช 1197 (พ.ศ. 2378) จับได้ไทพวนไทยดำ จึงกวาดต้อน กลับลงมากรุงเทพฯ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่หัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นการตัดความยุ่งยาก (ถวิล เกษรราช, 2512: 249-250; สุลี, 2519: 40-41)

การอพยพไทยครั้งที่ 4 เมืองหิม เมืองคอย เมืองควร ชัดแย้งต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ จึงแต่งให้ท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไปตี และจับได้ชาวไทดำจึงกวาดต้อนลงมาถวายพระเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯ (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4: 354)

การอพยพไทยครั้งที่ 5 ปีศักราช 1200 (พ.ศ. 2381) เจ้าอุปราชและเจ้าราชวงศ์ มีความวิวาทกัน เจ้าราชวงศ์จึงคุมชาวไทดำลงมาทูลพระบรมโพนธิสมภารที่กรุงเทพฯ (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4: 354)

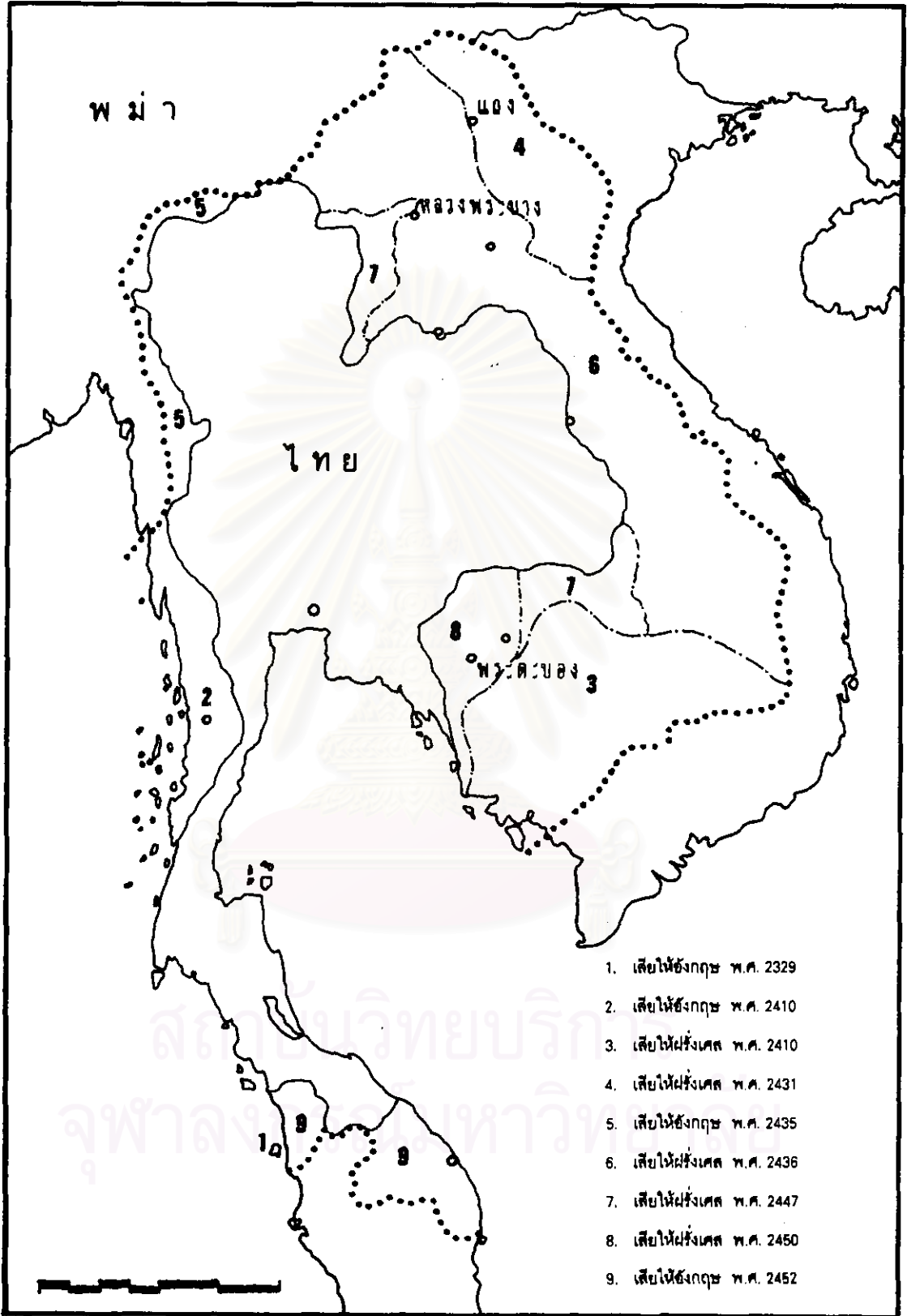
การอพยพไทยครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2382 เมืองหลวงพระบางส่งครัวชาวไทดำที่กวาดต้อนได้จากเมืองแกลง จำนวนร้อยคนเศษลงมาถวายที่กรุงเทพฯ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 62)

โดยการอพยพชาวไทดำทั้ง 4 คราวในรัชกาลนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรีทั้งสิ้น (ถวิล เกษรราช, 2512: 251)

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปี พ.ศ. 2407 เกิดความระส่ำระสายบริเวณ ดงเกี้ยว สิบสองจุไทยและลาวเหนือโดยพวกจีนฮ่อ ได้นุกเข้ามาก่อวุ่นในแถบแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง และที่ราบสูงทรานนิงห์ ซึ่งกองทัพหลวงพระบางไม่อาจต้านได้ จนบุกเข้ายึดเมืองเชียงคำ เชียงขวางและบุกลงสู่เมืองเวียงจันทน์และหนองคาย เจ้าเมืองหนองคายจึงขอความช่วยเหลือมายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงส่งกองทัพขึ้นไปปราบฮ่อ ในปี พ.ศ. 2421

การอพยพไทยครั้งที่ 7 เมื่อเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นแม่ทัพขึ้นไปปราบฮ่อที่มารุกรานแถบหัวเมืองลาว ได้กวาดต้อนครัวชาวไทดำลงมากรุงเทพฯ อีกเป็นรุ่นสุดท้ายและส่งเป็นอยู่ ณ เมืองเพชรบุรีอีกเช่นเคย (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 94-95)

แผนที่ 5 แผนที่ประเทศไทยก่อนที่จะสูญเสียดินแดนแก่อังกฤษและฝรั่งเศส

ที่มา : สวาท เสนาณรงค์ และน้อม งามนิสัย, ไทยแอตลัส (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2533) หน้า 24

เพชรบุรี ถิ่นฐานแรกของคนไตในประเทศไทย

ครั้งเมื่อทำการอพยพกวาดต้อนชาวลาว ไทกลุ่มต่างๆ และไตดำเข้าสู่ราชอาณาจักรไทยแล้ว ได้จัดให้ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณหัวเมืองชั้นใน ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีจำนวนทั้งสิ้น 30 หัวเมือง อันเป็นหน่วยการปกครองที่อยู่ไม่ไกลเมืองหลวง ด้วยเหตุผลสำคัญ 4 ประการ คือ (บึงอร ปิยะพันธุ์, 252: 67 - 69, 74)

1. ไกลจากแหล่งที่อยู่อาศัยเดิมของชาวลาว ไทกลุ่มต่างๆ และไตดำเพื่อป้องกันการหลบหนีกลับบ้านเมืองเดิม
2. เป็นเมืองหน้าด่านที่ป้องกันราชธานี ทำหน้าที่ตั้งรับป้องกันข้าศึกและกันไม่ให้ข้าศึกเข้ามาราชธานีได้เร็ว จะได้มีเวลาเตรียมตัวตั้งรับได้ นอกจากนั้นยังเป็นชุมทางที่กองทัพจากหัวเมืองต่างๆ ที่ถูกเกณฑ์ไปในราชการยกมาสมทบกัน หรือเป็นเมืองทางผ่านที่ข้าศึกจะต้องยกมาทางเมืองนั้น
3. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเป็นแรงงานในการเพิ่มผลผลิตในการเกษตร และทำส่วยส่งให้รัฐ เพื่อเป็นเสบียงแก่รัฐและส่งไปขายต่างประเทศได้อีกทางหนึ่ง
4. เพื่อเพิ่มพูนอำนาจให้มูลนายไทยบางคน เป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองหรือคานอำนาจกับอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อเสถียรภาพทางการเมืองขององค์พระมหากษัตริย์

โดยจัดให้อยู่รวมกันตามเชื้อชาติเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการควบคุมดูแล อีกทั้งยังคำนึงถึงสภาพจิตใจ ความรู้สึกในการรักษาหมู่คณะของกลุ่มชนไม่ให้พลัดพรากจากกัน โดยให้อยู่ตามเมืองที่มีชาวลาว ไทกลุ่มต่างๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ก่อนแล้ว และหาแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะภูมิประเทศเหมือนบ้านเมืองเดิม (บึงอร ปิยะพันธุ์, 2529: 68-69)

ดังนั้นจึงจัดให้กลุ่มชาวไตดำไปตั้งถิ่นฐาน ณ จังหวัดเพชรบุรี ด้วยเหตุผลคือ

1. ภูมิประเทศเมืองเพชรบุรีมีป่าเขามาก ตลอดจนหุบเขา ห้วย ลำธาร และน้ำท่วมไม่ถึง เช่น บริเวณเขาสุมณคีรี (เขาวัง) เขาหัวแหวน เขาทะโมน เขาอีโก้ เขาขวด เขาย้อย เขานลวง เขาชะอำ เป็นต้น ซึ่งคล้ายคลึงกับบ้านเมืองเดิมของชาวไตดำ (มยุรี วัตแก้ว, 2521: 2)
2. เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองผ่านไปหัวเมืองทางใต้และเป็นหัวเมืองทางทะเล มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองกล่าวคือ

- เป็นเมืองที่เติบโตเป็นเมืองใหญ่มีกษัตริย์ปกครองตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2534ข.: 25) เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าระยะไกล ทั้งทางบกและทางทะเล เส้นทางบกได้แก่ เส้นทางจากเมืองเพชรบุรีผ่านไปราชบุรี สุพรรณบุรี แพรกศรีราชา กำแพงเพชร พิษณุโลก นครไทย ซึ่งจะต่อไปยังเมืองทุ่งลุ่มแม่น้ำโขงอันได้แก่ เมืองเวียงจันทน์ และเวียงคำ ส่วนเส้นทางทะเลนั้นสัมพันธ์กับเมืองนครศรีธรรมราช และบ้านเมืองในแหลมมลายู เช่น ปัตตานี รวมทั้งในเมืองท่าที่จะค้าขายติดต่อไปเมืองจีน ซึ่งหากใครสามารถควบคุมเส้นทางนี้ได้ก็เท่ากับควบคุมเส้นทางสินค้าที่จะนำความมั่งคั่งมาสู่บ้านเมืองของตนได้ (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2534ข.: 25)

- เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการตั้งรับข้าศึกศัตรูและกันไม่ให้เข้าราชอาณาจักร เช่น เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 2 กองทัพพม่ายกทัพเข้ากรุงศรีอยุธยาโดยโจมตีเข้ามาทางใต้ ได้แก่ ทวาย มะริด ตะนาวศรี ะนอง ชุมพร ไชยา ปทิว คลองวาปี กุย ปราณ จนถึงเพชรบุรี ด้วยความอ่อนแอของพระเจ้าเอกทัศ ทำให้การตั้งตัวรับพม่าที่เพชรบุรีและราชบุรีสู้กำลังทัพพม่าไม่ได้ จนเสียเมืองปล่อยให้ข้าศึกยกทัพเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาได้ในที่สุด (คณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด, 2534: 47)

3. เมืองเพชรบุรีมีทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุ เช่น ดีบุก มากจึงต้องการแรงงาน เพื่อทำส่งแก่ราชการ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 199)

เมื่อชาวไทดำอพยพเข้าสู่ราชอาณาจักรสยาม จึงถูกจัดให้ตั้งบ้านเรือน ณ เมืองเพชรบุรีเพียงแห่งเดียวตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 95, 203) โดยรุ่นแรกสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้ตั้งบ้านเรือน ณ บ้านหนองปรัง (บ้านหนองเล็ก) ส่วนพวกที่อพยพเข้ามารุ่นหลังในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้อยู่ที่หมู่บ้านท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม แต่เนื่องจากคนไทดำไม่ชอบพื้นที่ลุ่มที่น้ำท่วมถึง ทั้งขาดแคลนไม้ในการปลูกสร้างบ้านเรือน (สมพันธ์ สุขวงศ์ อ้างถึงใน สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 8) อีกทั้งเห็นว่าเป็นที่โล่งแจ้งเกินไปและพอใจภูมิประเทศทางทิศตะวันตกของเมืองมากกว่า เพราะมีป่าเขาที่คล้ายคลึงกับถิ่นฐานเดิม (เหรียญเพชร ตาลวันนา อ้างใน สุลี, 2519 :94) จึงขอตั้งนิเวศสถานอยู่ที่หมู่บ้านสะพานยี่หน (หรือสะพานยายหน) ใกล้กับเขาสุมณคีรี (เขาวัง) (เหรียญเพชร ตาลวันนา อ้างถึงใน สุลี, 2519:94; สมพันธ์ สุขวงศ์ อ้างถึงใน สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 8) ส่วนรุ่นต่อมาจึงได้อพยพไปอยู่ที่บ้านเวียงคอย และวังตะโก (สมพันธ์ สุขวงศ์ อ้างถึงใน สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 8) และขยายออกไปมากโดยเรียกชื่อตาม ลักษณะของท้องถิ่น เช่น บ้านป่าตาล บ้านเขาแร่ บ้านเขาย้อย บ้านหนองจิก บ้านหนองกระพ้อ บ้านท่าช้าง บ้านท่าลาว บ้านทับคาง เป็นต้น (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 32)

ลักษณะการปกครองของไทยสยามที่มีต่อชาวไทดำ

ราชอาณาจักรสยาม ปกครองชุมชนชาวไทดำในไทยด้วยวิธีการปกครองของไทยในระบบไพร่ที่มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมคน โดยใช้กฎหมายตราสามดวงซึ่งเริ่มชำระในปี พ.ศ. 2347 เป็นแบบแผนในการควบคุมและจัดสรรกำลังคน เนื่องจากกำลังคนมีค่าสำหรับสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยเฉพาะเพื่อการเกษตรกรรมและการทำสงคราม ซึ่งมักเป็นปัญหา รัฐจึงต้องจัดระเบียบการปกครองและวิธีควบคุมที่สามารถรวบรวมกำลังคนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สะดวกในการเกณฑ์พลเมื่อเกิดศึกสงคราม หรือเพื่อพัฒนาบ้านเมือง ตลอดจนเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 204)

ระบบที่ใช้ปกครองชุมชนลาว จึงแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. มุลนายลาว มีอำนาจสิทธิพิเศษที่ไม่ต่างจากมุลนายไทย แต่มุลนายลาวไม่ได้มีมาแต่กำเนิด และเมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนางลาวแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะเข้าสู่ระบบไพร่ของไทยอย่างเต็มตัว โดยมีอำนาจ สิทธิหน้าที่ เท่าเทียมกันทุกประการกับขุนนางไทย เพียงแต่จะต้องอยู่ภายใต้การดูแลของขุนนางไทยในระดับสูงอีกต่อหนึ่ง เพื่อเป็นการควบคุมมิให้มุลนายลาวทั้งหลาย มีอำนาจมากเกินไป ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ไทยได้ในภายหลัง

ตำแหน่งมุลนายลาว มีตั้งแต่เจ้าเมือง ปลัดเมือง จางวางลาว นายกองลาว นายร้อยลาว ฯลฯ โดยผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าวนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่ามักจะเป็นที่นิยมรักใคร่ของชาวไทดำ และที่สำคัญคือ ต้องสามารถเก็บผลประโยชน์ต่างๆ เช่น ส่วย ส่งให้ทางรัฐได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 205-206) อันมักได้แก่ มุลนายไทดำเก่าหรือเพี้ยท้าวเก่าเมื่อครั้งอยู่ที่สิบสองจุไท ที่ได้ถูกกวาดต้อน และอาจจะถูกกำหนดให้เป็นหัวหน้าชุมชนชาวไทดำอพยพเข้าสู่ราชอาณาจักรสยาม และตำแหน่งมุลนายลาวก็มีการสืบทอดตามสายของสกุลเหมือนเมื่อครั้งอยู่ที่สิบสองจุไท (เหรียญเพชร ตาลวันนา อ่างถึงโน สุลี, 2519: 94-96) และจากการศึกษาของบังอร ปิยะพันธุ์ (2529: 206) ยังพบเพี้ยท้าวเก่า อยู่ในตำแหน่งต่างๆของมุลนายในระดับสูงอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า มักใช้ระบบเครือญาติมากกว่าวิธีอื่น

“ปกิณกะประเพณีไซ่ง” โดย เหรียญเพชร ตาลวันนา (สุลี, 2519: 94-96) กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า

ไซ่ง บ้านสะพานยายหน (สะพานยี่หน) ดูเหมือนจะเป็นคราวที่อพยพมาในสมัย รัชกาลที่ 3 ครั้งนั้นมีไซ่งตระกูลหนึ่ง ซึ่งถูกทางการให้อพยพลงมาด้วย และทางการกำหนดให้มาอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีนี้ หัวหน้าไซ่งตระกูลนี้เป็นบุตรหลานของพระยาเถิน พวกไซ่งเรียกว่า เพี้ย หรือ ท้าวเพี้ย (พระยา) เป็นหัวหน้าคุมพวกไซ่งมา เพี้ยมีอำนาจ แต่งตั้ง นายกอง นายหมวด ควบคุมพวกเล็กที่ขึ้นอยู่ในสังกัด เพี้ยคนนี้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์(สัญญาบัตร) เป็นหลวงไชยกักตี่(นามเดิมของท่าน ชื่อ พอน หรือฝอน) เป็นหัวหน้าไซ่ง ในจังหวัดเพชรบุรี... ท่านได้อยู่มาจนชราอายุประมาณ 70 ปีเศษ จึงได้ป่วยลงถึงแก่กรรม บุตรชายคนโตชื่อนุต (ท่านมีบุตรชาย 2 คน) ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นข้าหลวงไชยกักตี่แทน เมื่อหลวงไชยกักตี่ (นุต) ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ลูกชายคนโตของหลวงไชยกักตี่ (นุต) ชื่อสัน ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นข้าหลวงไชยกักตี่ต่อมา นับว่าเป็นหลวงไชยกักตี่คนสุดท้ายของไซ่งตระกูลนี้ และต่อมามีบ้านเมืองได้เปลี่ยนการปกครองไปตามกาลสมัย ตำแหน่งหัวหน้าไซ่งก็เป็นอันสิ้นสุดลง...

2. ไพร่ลาว ได้แก่ ชาวไทดำทั่วไป ซึ่งยังแบ่งออกเป็นเลกลาวไพร่สมและเลกลาวไพร่หลวง

2.1 เลกลาวไพร่สม พระมหากษัตริย์จะพระราชทานให้แก่แม่ทัพนายกองที่มีความดีความชอบในราชการ ซึ่งเขลยเหล่านี้จะไปเป็นเลกสมของมุลนายผู้นั้น (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 128) หรือแม้กระทั่งจะไปเป็นเลกสมของมุลนายลาว เช่น เหรียญเพชร ตาลวันนา กล่าวว่า (สุลี, 2519: 95)

“พวกเลิกในสังกัดถึงเวรของใครก็ต้องมารับราชการปฏิบัติหน้าที่บ้านของเพี้ยนนั้น ต้องใช้ข้าวสารเลี้ยงคนในบ้านถึงวันละ 1 ถัง”

2.2 เลกลาวไพร่หลวง โดยรัฐได้จัดแบ่งชายฉกรรจ์ไทดำและครอบครัวให้สังกัดกองลาวต่างๆที่ตั้งขึ้นในเมือง โดยแต่ละกองลาว มีประเภท ขนาด จำนวนและหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น กองลาวเข้าเดือน กองลาวคงเมือง กองลาวกองนอก กองลาวกองด่าน เป็นต้น ภายใต้การควบคุมของมูลนายลาวระดับต่างๆ (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 200, 206) ซึ่งพบว่าชาวไทดำ ทำหน้าที่ตามกองลาวต่างๆคือ

2.2.1 เป็นทหาร จากบทบันทึกของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีบันทึกไว้ พ.ศ. 2430 เมื่อครั้งยกกองทัพไทยออกไปปราบปรามฮ่อ ที่มารุกรานแถบหัวเมืองลาว (ถวิล เกษรราช, 2512: 251-254) “ ทหารที่ได้ยกขึ้นมาในกองทัพข้าพเจ้าคราวนี้ก็ได้ออกเกณฑ์เอาลาวซ่ง ที่เป็นชายฉกรรจ์ขึ้นมาด้วยหลายร้อยคน และพวกนี้ได้พบญาติพี่น้อง ซึ่งอยู่ในเมืองแกลงเป็นจำนวนมาก ”

2.2.2 เป็นแรงงานสร้างพระนครคีรี (เขาวัง) ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นเวลา 3 เดือน ต่อปี (Sams, 1988: 111) และจากบทความของ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2534: 47) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ...2 ปีต่อมาคือในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2404 ครอบครัวของหม่อมแมคกิลวารี และครอบครัวหม่อมแมคฟาร์แลนด์ ก็ได้ขนย้ายสัมภาระเดินทางรอนแรมไปถึงเพชรบุรี ภารกิจของมิชชันนารีเหล่านี้คือการเทศนาพระธรรมของพระคริสต์ แก่ชาวเพชรบุรี โดยเฉพาะพวกลาวซ่ง ซึ่งมีอยู่มากในถิ่นนี้ แต่จะต้องดำเนินการเฉพาะยามค่ำคืนเท่านั้น เพราะในช่วงกลางวันชาวซ่งจะต้องถูกเกณฑ์ขึ้นไปทำงานก่อสร้างพระนครคีรี ซึ่งพระเพชรพิไลฯ เป็นแม่กองอำนวยการสร้าง...

2.2.3 ทำหน้าที่รับใช้พระเจ้าอยู่หัวในพระราชวังพระนครคีรี จากบทความของ เจริญเพชร ตาลวันนา (สุลี, 2519: 97)

...เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังพระนครคีรีขึ้นบนเขาวังเป็นที่ประทับแรม ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บุตรหลานของเจ้าเมืองเก่าและคนบดมีชื่อมารับราชการเป็นมหาดเล็ก และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เลือกพวกซ่งมาเป็นเด็กชาย ซึ่งมีชำนาญไชยภักดีเป็นหัวหน้า (เมื่อเด็กชายผู้ใดถึงแก่กรรมก็ให้ลูกหลานของผู้นั้นมาเป็นเด็กชายต่อไป) เด็กชานเหล่านี้ มีทั้งพวกบ้านสะพานยายหน เวียงคอย วังตะโก และหนองพลับ เป็นต้น มีหน้าที่รับใช้ในพระราชวังตลอดจนหาหม่อมพระคานลงเขาวัง...

2.2.4 ทำหน้าที่ส่งส่วย หรือเรียกว่า เลกลาวกองส่วย ซึ่งขึ้นตรงต่อเลกลาวกองนอก ได้แก่ ส่วย ไม้ และตบุง ซึ่งมีมากในเมืองเพชรบุรี ผ่านทางมูลนายลาว เพื่อรวบรวมส่งแก่รัฐของไทย

เมื่อชาวไทดำทำงานให้แก่รัฐของไทยครบหนึ่งปี พระมหากษัตริย์ไทยจะพระราชทานเบี้ยหวัดรายปีให้แก่มูลนายลาว โดยไม่พบว่ามีการพระราชทานแก่ไพร่ลาว (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529: 201) นอกจากนั้นยังพบว่าเด็กชายที่รับราชการรับใช้พระเจ้าแผ่นดินจะได้รับเบี้ยหวัดเงินปี เช่นเดียวกับมหาดเล็ก

และได้รับการยกเว้นไม่ให้เสียส่วย (รัฐอุปการ) แก่รัฐอีกด้วย ซึ่งเบียดนี้ ได้รับแต่ละคนนั้นอยู่ระหว่าง 1-10 ตำลึง (เหรียญเพชร ตาลวันนา, ช้างถึงใน สุลี, 2519: 100)

โดยนโยบายการปกครองชุมชนลาวกลุ่มต่างๆ ในระบบไพร่ของไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ชาวลาวกลุ่มต่างๆ จะย้ายที่อยู่ไปที่อื่นตามอำเภอใจไม่ได้ อาจไปต่างเมืองได้เพียงครั้งคราว ในกรณีที่นายใช้ให้ไปทำธุระหรือไปทำส่งส่วยแก่รัฐเท่านั้น (บังอร ปิยะพันธ์, 2529: 202) ซึ่งการปกครองในระบบไพร่ของไทยนี้ อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวลาวกลุ่มต่างๆ ได้รับความคับแค้นใจจนต้องหลบหนีจากกอง เพราะจากเอกสารต่างๆ ล้วนว่ามีกรหลบหนีกันไม่ขาด ส่วนใหญ่หนีเพราะอยากกลับบ้านเมืองเดิม (บังอร ปิยะพันธ์, 2529: 205) และเมื่อกำหนดการส่งส่วยหรือเข้าเดือน มุลนายลาวต้องจ่ายเงินและเข้าเดือนแทนไพร่ลาวที่หายไป รวมทั้งผลประโยชน์จากไพร่ลาวของมุลนายลาวก็หายไปด้วย (บังอร ปิยะพันธ์, 2529: 206-207)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครอง และยกเลิกการปกครองระบบไพร่ ทำให้การควบคุมคนเปลี่ยนไป ชาวไทดำและลาวกลุ่มต่างๆ สามารถย้ายถิ่นที่อยู่และทำได้อย่างกว้างขวางขึ้นแต่นั้นมา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของความต้องการกลับคืนถิ่นฐานบ้านเมืองเดิม หรือการหาแหล่งที่ทำกินใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า หรือเพราะได้รับความยากลำบากจากการถูกบังคับต่างๆ (บังอร ปิยะพันธ์, 2529: 93)

ทำให้ชาวไทดำอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่ไปสู่จังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะภาคกลางของไทย แต่กระนั้นในปัจจุบันมีชาวไทดำตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรีหนาแน่นที่สุด โดยกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ดังนี้ (สุนันท์ อุดมเวช, 2534: 53 - 54)

- อำเภอเมือง ได้แก่ แถบหนองพลับ เวียงคอย สะพานยี่หนง ตำบลวังตะโก หนองปรง และทุ่งเพื่อ

- อำเภอบ้านแหลม ได้แก่ ตำบลบางครก

- อำเภอบ้านลาด ได้แก่ บ้านกรวด ตำบลห้วยช้าง บ้านหนองโสน

- อำเภอท่ายาง ได้แก่ บ้านท่าคอย แม่ประจันต์ ทำไร่ เขากะจิว

- อำเภอหนองหญ้าปล้อง บริเวณตำบลหนองหญ้าปล้อง ได้แก่ บ้านจะโปรง บ้านหนองหญ้าปล้อง บ้านหนองไผ่ บ้านท่าตะคร้อ บ้านสามเรือน

- อำเภอเขาย้อย ซึ่งแยกรายละเอียดออกเป็นแต่ละตำบลได้ดังนี้

ตำบลหนองชุมพลเหนือ ได้แก่ บ้านลุ่มแฝก บ้านหัวเขาจีน บ้านหนองแก บ้านไปรงจะต่าย และบ้านหนองกระท้อ

ตำบลหนองชุมพลใต้ ได้แก่ บ้านเนิน บ้านหนองโพ บ้านหนองตุ บ้านหนองขอ ตำบลบางเค็ม ได้แก่ บ้านเนินตาล

ตำบลเขาย้อย ได้แก่ บ้านวัง บ้านดินซิว บ้านห้วยกระทก

ตำบลทับค้าง ได้แก่ บ้านหนองแหน บ้านดอนทราย บ้านกลาง บ้านท่าคอย

ตำบลหนองปรง มีอยู่ทั้งตำบล

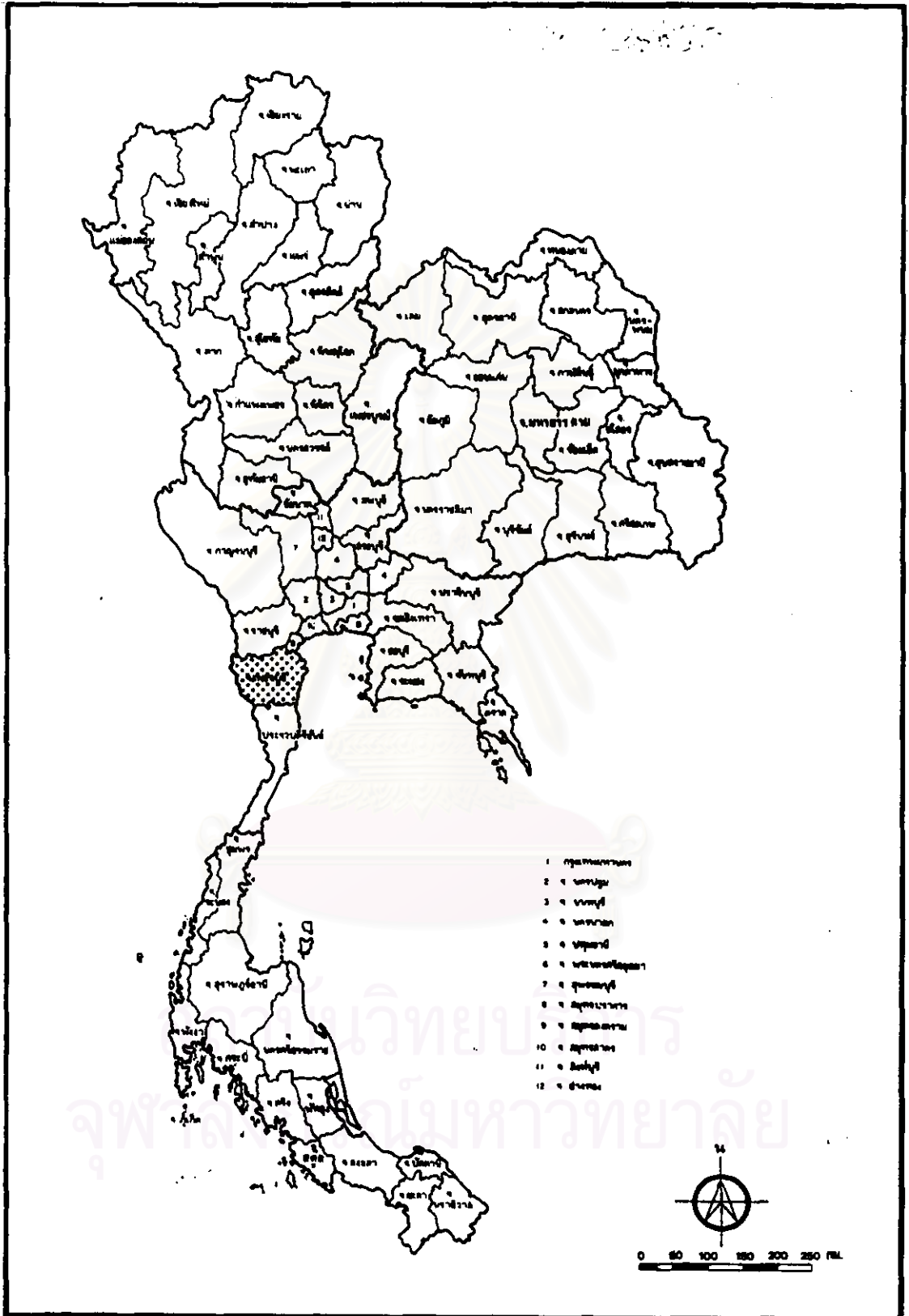
ตำบลหนองปลาไหล บริเวณเขาสมรบัง

ตำบลหน่วยท่าช้าง มีอยู่ทั้งตำบล

และยังพบชาวไทยดำที่จังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม กาญจนบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย ฯลฯ (สุลี, 2519: 49; สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521: 9) ซึ่งล้วนแต่เป็นเชื้อสายของชาวไทยดำจังหวัดเพชรบุรีทั้งสิ้น โดยนัยว่ามีความปรารถนาที่จะกลับไปบ้านเกิดเมืองเดิม ที่สิบสองจุไทย จึงพยายามรวบรวมญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง เคลื่อนย้ายออกจากจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเดินทางขึ้นเหนือเรื่อยไป เมื่อติดฝนที่ใดก็ตั้งพักทำนากานาหาเสบียงชั่วคราวไว้จนหมดฤดูฝน แล้วจึงเคลื่อนย้ายต่อไป จนกระทั่งคนผู้ใหญ่ได้ล้มหายตายไประหว่างการเดินทาง ลูกหลานจึงสิ้นปัญญาไปต่อไม่ได้ จึงตกค้างไปตามระยะทาง โดยเดินทางขึ้นไปได้ไกลสุดเพียง จังหวัดพิจิตรและพิษณุโลกเท่านั้น (สุลี, 2519: 49-50) และชาวไทยดำส่วนใหญ่ยังรำลึกถึงหมู่บ้านแรกเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยคือ “หมู่บ้านหนองปรัง” จังหวัดเพชรบุรี ว่าเป็น “บ้านเก่า” และเรียกขานเช่นนั้นสืบมา (สุนันท์ อุดมเวช, 2534: 54)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6 แผนที่ประเทศไทย

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด พ.ศ.2533 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533)

ไทดำบ้านแม่ประจันต์ จังหวัดเพชรบุรี

หมู่บ้านแม่ประจันต์ ตั้งอยู่ที่ตำบลวังไคร้ อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ตั้งอยู่ที่ละติจูด 12 องศา 32 ' 45" เหนือลองติจูด 99 องศา 6' 8" ตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 152 กิโลเมตร (สุนันท์ ปาลกะวงษ์ ณ อยุธยา, 2534: 273) โดยอาณาเขตทางทิศเหนือจรดจังหวัดราชบุรี และจังหวัดลพบุรี ทิศตะวันออกทะเลในอ่าวไทย ทิศตะวันตกจรดเขตแดนพม่าด้านเมืองมะริด และทิศใต้จรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (คณะทำงานเฉพาะกิจ ฯ, 2534: 4) จังหวัดเพชรบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอคือ

- อำเภอเมือง
- อำเภอบ้านแหลม
- อำเภอบ้านลาด
- อำเภอท่ายาง
- อำเภอหนองหญ้าปล้อง
- อำเภอชะอำ
- อำเภอเขาย้อย
- อำเภอแก่งกระจาน

อำเภอท่ายาง ประกอบด้วยตำบลท่าแลง ตำบลวังไคร้ ตำบลท่าคอยและตำบลท่าไม้รวก ตำบลวังไคร้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอท่ายาง ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่ายาง 15 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเพชรบุรี ประมาณ 30 กิโลเมตร (คณะกรรมการพัฒนาสตรี ตำบลวังไคร้ ฯ, 2539) ตำบลวังไคร้ประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

- หมู่ที่ 1,6,9 บ้านแม่ประจันต์
- หมู่ที่ 2 บ้านห้วยเสือ
- หมู่ที่ 3 บ้านวังไคร้
- หมู่ที่ 4 บ้านหนองกระทุ่ม
- หมู่ที่ 5 บ้านท่าหัวลบ
- หมู่ที่ 7 บ้านหนองหว่า
- หมู่ที่ 8 บ้านฝั่งท่า
- หมู่ที่ 10 บ้านหนองแก

หมู่บ้านแม่ประจันต์แบ่งออกเป็น 3 คุ่มคือ คุ่มล่าง(หมู่ 9) คุ่มกลาง(หมู่ 1)และคุ่มเหนือ(หมู่ 6) โดยมีถนนสายแม่ประจันต์ - ท้าวรกเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างหมู่ 1 และหมู่ 9 ส่วนเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างหมู่ 1 และ หมู่ 6 ไม่มีกำหนดให้เห็นชัดเจน แต่เข้าใจได้ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน

1. ที่ตั้งและการคมนาคม

หมู่บ้านแม่ประจันต์ ตั้งอยู่ริมถนน รพช. แม่ประจันต์ - ท่าวรอก ซึ่งอยู่ห่างจากปากทางแยก ถนนสายเขื่อนเพชร - แก่งกระจาน มาประมาณ 1.5 กิโลเมตร หมู่บ้านตั้งอยู่ริมลำห้วยแม่ประจันต์ ที่แยกมาจากแม่น้ำเพชรบุรีและไหลย้อนขึ้นไปบรรจบกันที่อ่างเก็บน้ำไทรงาม ณ เขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง คำว่า "จันต์" แปลว่า "ชาติแคลน" เนื่องจากเมื่อถึงหน้าแล้ง (มีนาคม-พฤษภาคม) ลำห้วยแม่ประจันต์จะแห้งขอด (อรุณ ชั่วมเครือ, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2539) จึงไม่ใช้ลำห้วยแม่ประจันต์เป็นทางสัญจร

2. ประวัติหมู่บ้าน

บรรพบุรุษชาวไทยดำบ้านแม่ประจันต์ คือชาวไทยดำที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ทรงโปรดให้ไปตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านท่าแร่ อำเภอเขาค้อ แต่ขอย้ายไปอยู่ ณ บ้านวังตะโก เนื่องจากไม่ชอบพื้นที่โล่ง แต่พอใจภูมิประเทศที่เป็นป่าเขามากกว่า (ฮ่อง ชื่นฤทัย, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2539) ครั้นมาประมาณสมัยรัชกาลที่ 4 ตาบุญ ตาโบ้ ตาเนียง ตาเทียบ ได้นำครอบครัวอพยพออกมาจากบ้านวังตะโก เพื่อหาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า เมื่อมาถึงบริเวณบ้านแม่ประจันต์ เห็นว่าเป็นทุ่งน้ำจะทำนาดี (ฮ่อง ชื่นฤทัย, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2539) อีกทั้งไม่มีเจ้าของ จึงเข้ามาจับจอง (เนียบ นิลกลัด, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2539) และตั้งถิ่นฐานครั้งแรก ณ บริเวณที่เป็นหมู่ 9 ในปัจจุบัน (ฮ่อง ชื่นฤทัย, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2539) ซึ่งขณะนั้นสองฟากของลำห้วยแม่ประจันต์ เต็มไปด้วยต้นยาง หมู่บ้านแม่ประจันต์ในสมัยนั้นจึงมีอีกสมญานามหนึ่งว่า "บ้านดงยาง" (เนียบ นิลกลัด, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2539) นอกจากนี้ยังมีพันธุ์พืชอื่นๆอีกหลายชนิดภายในหมู่บ้าน เช่น แฉง มะค่า โมก ไม้ หวาย ฯลฯ ซึ่งชาวบ้านในสมัยนั้นนำเอามาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้นานาประการ ดังนี้คือ (เนียบ นิลกลัด, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2539)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต้นไม้	ประโยชน์	แหล่งที่อยู่
ต้นยาง	<ul style="list-style-type: none"> - นำน้ำยางมาคลุกกับเศษไม้แล้วหุ้มด้วยใบไม้ เป็นได้จุดไฟเพื่อหุงต้มอาหาร - ใช้ทำเครื่องเรือน แต่ไม่นิยมนำมาใช้สร้างเรือนพักอาศัย เพราะไม้ยางไม่ทนและมีอายุการใช้งานสั้น - ได้ต้นยางในฤดูฝนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเห็ด ที่ชาวบ้านนำเอามาประกอบอาหาร 	สองฟากของลำห้วยแม่ประจันต์
ต้นไม้	<ul style="list-style-type: none"> - นำมาใช้ทำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่นเครื่องจักรสาน นอกจากนั้นหน่อไม้ไผ่ยังนำมาใช้ประกอบอาหาร และเป็นวัสดุสร้างเรือน แต่มักใช้ต้นไม้ที่มาจากลำห้วยหนองแก เนื่องจากมีลำต้นที่สวยกว่า 	ชายน้ำลำห้วยแม่ประจันต์, ห้วยหนองแก
ไม้มะค่า, โกง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ทำเสาเรือน แต่มักเป็นไม้ขนาดเล็กถึงปานกลาง เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่ทันสมัยในการตัดไม้ใหญ่ 	ป่าภายในหมู่บ้าน
ต้นแจง	<ul style="list-style-type: none"> - ถ่านของต้นแจงเมื่อนำมาผสมกับกำมะถัน พริก ผิวมะกรูด ดินประสิว ตะไคร้ สามารถทำเป็นกระสุนสำหรับล่าสัตว์และยิงไฟ - ใบของต้นแจงเมื่อนำมาเผาจะมีกลิ่นหอม ใช้รมควัน เหล้า อุซึ่งเป็นเหล้าที่ทำมาจากข้าวเหนียวหมักในไหดินเผา เพื่อให้เกิดกลิ่นหอมชวนดื่ม - ให้ร่มเงาได้เป็นอย่างดี 	ภายในหมู่บ้าน
ไม้รวก	<ul style="list-style-type: none"> - นำมาใช้เป็นส่วนประกอบของเรือนพักอาศัย กระลอมข้าว รั้ว เป็นต้น 	ป่ารอบๆหมู่บ้าน
หวาย	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เป็นตัวยึดส่วนประกอบของเรือน 	หนองเตียน
หญ้าคา	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เป็นวัสดุรองหลังคา 	เกิดขึ้นเองบริเวณป่าโปร่งที่เป็นที่ดอนข้างหมู่บ้าน ต่อมาภายหลังถูกทำลายเพื่อทำที่ทำกิน ทำให้ต้องนำเอาหญ้าคาจากหนองแรมมาปลูก แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

เมื่อแรกตั้งหมู่บ้านแม่ประจันต์ เรียกรวมกันเป็นหมู่ 1 เพียงหมู่เดียว จนเมื่อปี พ.ศ. 2519 แยกเขตการปกครองเพิ่มเป็นหมู่ 6 และ ปีพ.ศ. 2532 แยกเขตการปกครองเพิ่มเป็นหมู่ 9 โดยที่หมู่ 9 คือ

พื้นที่แรกที่ชาวไทดำแม่ประจันต์ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านในปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองเป็น 3 หมู่ คือ หมู่ 1, 6, และ 9 (อรุณ ชั่วมเครือ, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2539)

3. ประชากรและสภาพเศรษฐกิจ

จากผลการสำรวจปี พ.ศ. 2539 หมู่บ้านแม่ประจันต์มีจำนวนหลังคาเรือน จำนวนประชากร พื้นที่การเกษตร และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในหมู่บ้าน ดังนี้คือ (คณะกรรมการพัฒนาสตรี ฯ, 2539; ยอด ยอดทอง, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2539)

หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน(หลัง)	จำนวนประชากร(คน)			จำนวนพื้นที่(ไร่)		สิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับการ พัฒนา
		ชาย	หญิง	รวม	รวม	การเกษตร		
1	76	222	211	433	2,500	2,028	หอกระจายข่าว บิ๊มน้ำมัน มีกระแสไฟฟ้าใช้ โรงสีข้าว	2
6	98	253	250	503	1,364	1,260	หอกระจายข่าว ประปาหมู่บ้าน มีกระแสไฟฟ้าใช้	2
9	75	185	203	388	1,570	1,300	วัด โรงเรียนระดับประถม ศึกษา หอกระจายข่าว ประปาหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์,ศูนย์ สาธิต ตลาดนัด มีกระแสไฟฟ้าใช้ โรงสีข้าว	3

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมากกว่า 90 % เป็นคนไทดำ คนไทยสยามหรือคนไทยจีนที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านมักเกิดจากการแต่งงาน และอพยพตามสามีและภรรยาคนไทดำ เข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน หรือจากเข้ามาค้าขายภายในหมู่บ้าน แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก

ชาวบ้านกว่า 85 % ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม(อรุณ ชั่วมเครือ, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2539) ในอดีตทำนาปลูกข้าวและพืชผักเพียงเพื่อยังชีพ โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ลำห้วยแม่ประจันต์ ครั้นเมื่อชาวบ้านหันมานิยมปลูกข้าว พืชผักสวนครัว และพืชไร่ เพื่อจำหน่าย น้ำจากลำห้วยแม่ประจันต์เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จึงหันมาขุดบ่อน้ำบาดาล เป็นแหล่งน้ำเสริม ยามเมื่อคราวหน้าแล้งที่น้ำในลำห้วยแห้งขอด ผักสวนครัวและพืชไร่ ที่นิยมปลูกในปัจจุบัน ได้แก่ ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ กะหล่ำปลี คะน้า ข้าวโพด มะนาว กล้วย ช้อย เป็นต้น (ยอด ยอดทอง, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2539) และพบว่าคนคุ่มล่าง (หมู่ 9) มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า คนคุ่มกลาง (หมู่ 1) และคุ่มบน (หมู่ 6) เนื่องจากพื้นที่การเกษตรกรรมของคุ่มล่าง มีโอกาสได้รับน้ำตลอดทั้งปี ทั้งจากลำห้วยแม่ประจันต์ ห้วยลำไทร และคลองชลประทาน ซึ่งเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ หมุนเวียนตลอดทั้งปี รวมทั้งได้มีการขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อปลูกพืชไร่อย่างกว้างขวางบริเวณเหนือเขื่อนแก่งกระจานที่มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์อีกด้วย (อรุณ ชั่วมเครือ, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2539)

4. ลำดับการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้าน (ยอด ยอดทอง, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2539)

ประมาณ พ.ศ. 2499

- ถนนเข้าหมู่บ้าน เป็นดินลูกรัง

ประมาณ พ.ศ. 2504

- ชาวไทดำส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน จบการศึกษาชั้นสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีครูเป็นคนไทยสยาม และเรียนการสวดมนต์ไหว้พระทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

- ยังใช้ครกกระเดื่องตำข้าว และมีแทบทุกหลังคาเรือน เพราะเชื่อว่าไว้ใจไม่ได้ โดยเฉพาะชายหนุ่ม

ประมาณ พ.ศ. 2509

- ห้ามคนไทย(สยาม)เข้าหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าไว้ใจไม่ได้ โดยเฉพาะชายไทย(สยาม)

ประมาณ พ.ศ. 2519

- เลิกปลูกข้าวไร่ [แสดงว่าหลังปี พ.ศ. 2519 ชาวไทดำปลูกข้าว ทั้งชนิดเป็นข้าวไร่และข้าวลุ่ม รวมแล้วไม่เกินครอบครัวละ 3-4 ไร่ เพื่อเก็บไว้กินภายในครอบครัว]

- ชาวไทดำ นิยมบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนามากขึ้น

- เริ่มมีรถโดยสารจากอำเภอท่ายางไปเขื่อนแก่งกระจาน

- แบ่งเขตการปกครองในหมู่บ้าน เป็นหมู่ 1 และหมู่ 6 (อรุณ ชั่วมเครือ, สัมภาษณ์, 15

เมษายน 2539)

ประมาณ พ.ศ. 2524

- มีคนไทย(สยาม)เข้ามาเที่ยวภายในหมู่บ้านมากขึ้น
- หญิงไทดำในหมู่บ้าน เริ่มมีอิสระที่จะแต่งงานกับคนไทยสยามหรือคนจีน แต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก ในอดีตนั้นจะถูกตัดขาด จากครอบครัว เพราะต้องหนีไปนับถือตามความเชื่อของสามี ทำให้ชาวไทดำสมัยต่อมา ต้องแบ่งผืนดินให้ลูกสาว เพื่อให้เมื่อหลังแต่งงานแล้วไม่ต้องย้ายออกไปอยู่ต่างหมู่บ้าน

- เลิกใช้ วัวควาย โถนา หันมาใช้ รถไถนาแทน

- เริ่มมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน

ประมาณ พ.ศ. 2527

- เริ่มมีทีวีเครื่องแรกในหมู่บ้าน

ประมาณ พ.ศ. 2529

- เริ่มมีการปลูกข้าวไว้เพื่อขาย แทนการปลูกเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียว

ประมาณ พ.ศ. 2532

- แบ่งเขตการปกครองในหมู่บ้าน เป็น 3 หมู่ คือ หมู่ 1 หมู่ 6 และหมู่ 9 (อรุณ ชั่วม เครือ, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2539)

ประมาณ พ.ศ. 2534

- มีทีวีแทบทุกหลังคาเรือน

ประมาณ พ.ศ. 2535

- ถนนหน้าหมู่บ้านทำการลาดยาง มีชื่อเรียกว่า ถนน รพช. สายแม่พระจันต์-ท่ารวก

ประมาณ พ.ศ. 2536

- เริ่มสร้างพระอุโบสถก่ออิฐถือปูน วัดแม่พระจันต์ ตามอย่างพระอุโบสถของคนภาคกลางไทย(สยาม)สมัยใหม่

ประมาณ พ.ศ. 2537

- มีตลาดนัดภายในหมู่บ้าน ทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 20, 21, 22 แบบทรงผมและเครื่องแต่งกายของหญิงไทดำ บ้านแม่ประจันต์

รูปที่ 23 หมอธรรม (ชั้นผู้น้อย) ประจำบ้านแม่ประจันต์
ขณะประกอบพิธีเสนตั้งบั้ง

รูปที่ 24, 25 พิธีเสนตั้งบั้ง

